

Orosz tél, magyar nyár

Prágai tavasz

HÁY János
Dzsigirdilen. A szív
gyönyörűsége
Pesti Szalon, 1996

Xanadu. Föld, víz,
levegő
Palatinus, 1999

A Gézagerek
Új Palatinus, 2005

A boggyógyümölcs-
kertész fia
Új Palatinus, 2005

Házasságon innen
és túl
Új Palatinus, 2007

A gyerek
Új Palatinus, 2007

Meleg kilincs
Új Palatinus, 2008

Egymáshoz tartozók
Új Palatinus, 2009

Egy szerelmesvers
története
Palatinus, 2010

Háyland
Palatinus, 2011

Mélygarázs
Európa Kiadó, 2013

Napra jutni
Európa, 2014

„Szilveszter”
(beszélgetés
Keresztury Tiborral)
„A diskurzus a mű
és a világ között
van (nem a mű és
Derrida között)”
Magyar Lettre
Internationale, 43

„Indian Time and my
Father”
Magyar Lettre
Internationale, 73

„Small step for
a man, giant step
for me. Amerikai
útinapló”
Magyar Lettre
Internationale, 82

„Európa über alles”
Magyar Lettre
Internationale, 86

**Ha nincs az a magyar nyár, amikor tan-
kok hajtottak át a falun, nem tudjuk, hogy
volt prágai tavasz.** Egy Dubček nevű ember,
mondták a szüleink, vagy a tévé, már nem emlék-
szem, inkább a tévé és a szüleim is hallgattak. Ez
a Dubček, aki amúgy szlovák volt, rossz útra akar-
ta vinni a cseheket. Beígért nekik szabad életet
meg mindenféle jókat, csak hogy kövessék. De
a szovjet elvtársak hamar észrevették, hogy itt va-
lami helytelen készülődik, s először szóban kér-
ték, hogy kedves prágai elvtársak, nem kéne ebbe
az irányba tovább araszolni, mert az az araszolás
Moszkvából nagyon szarul néz ki, s még akkor is
látszik, amikor a párt vezérkara vodkamámoren
fetreng a Kreml fényes termeiben. Persze hiába
szóltak, mert a csehek olyan fafejűek voltak, min-
dig is különben, hányszor kidobták a vezéreiket
a főtéren még mindig látható városháza ablakán,
s persze azok belezúgtak az ablak alatt véletlenül
felállított nyársakba, ha meg véletlen nem, akkor
a tömeg agyonverte őket. Szóval ilyenek voltak
a csehek, nem értettek a szépszóból, nem hall-
gattak a figyelmeztetésre, úgyhogy kénytelen volt
a baráti országok hadserege bevonulni, és fegyve-
res úton bejuttatni az országba a szépszót.

Vonult a hadsereg, szégyenszemre köztük
a magyarok is, át a falun. Felmásztunk a bátyám-
mal a kazal tetejére, egy hatalmas lécet szúrtunk
a szalmába, a léc felső részére egy régi vaslávör
volt erősítve, a lavóról két drótszál futott lefelé,
a végükre cipópasztás doboz volt kötve. Kitűnő
minőségű adóvevő készülék, mondtam a bátyám-
nak, hogy pontosan lehet hallani a tankok dübör-
gését. Meg beszélnek is, hallod? A bátyám a beszél-
getést nem hallotta, én viszont igen, hogy pont azt
mondták, amit a nagyapám mesélt a háborúról,
hogy tavárisi davaj, davaj.

Este a szüleim megint nézték a tévét, hogy mi
történik. Az unokabátyáim miatt féltek, akkor vol-
tak egyetemisták, s Trianon óta, részidőt leszámít-
va, ők is csehszlovákok lettek. 56-ban is mennyi fi-
atal halt meg, mondta anyám, hogy ez a korosztály
olyan, hogy nincs elég esze, képesek lelövetni ma-
gukat, mert nem akarják, hogy az oroszok netán
beköltözzenek a hazájukba. Pedig az oroszokkal
nem lehet szembemenni, mert annyian vannak, s
ha elfogy belőlük valamennyi, rögvést ott van az
utánpótlás.

**Apám, mint mindig, tízkor bekapcsolta a rá-
diót,** hogy a szabadeurópa híreit meghallgassa.
Ezt az ellenséges adót, amit természetszerűen
a minden aljasságra elszánt imperialista hatalmak
pénzeltek, most még rosszabb volt fogni, alig le-
hetett érteni, mit mond, talán, hogy a csehek el-

lenállnak, vagy valami lázító beszéd, mint ötven-
hatban, hogy tartsatok ki. Anyám utálta ezt a rá-
diót, azt gondolta, hogy egy gazdag nyugati vá-
rosban van a stúdió, ahol jómódú emberek, akik
semmi kockázatot nem vállalnak, mások bőrét vi-
szik a vásárra. De apámnak ez volt a szokása, min-
dig ugyanúgy, oda se nézett, nem vette észre pél-
dál, hogy a rádió, amit akkortájt zeneszekerény-
nek neveztek, s rendkívül korszerűnek számított,
volt benne lemezjátszó is és tényleg lábakon állt,
mint egy szekrény, szóval, hogy a rádió a szám-
lap be van törve.

Reggelente vállfával dobáltuk egymást a bá-
tyámmal, mert vidéken keményebb a gyerekkor,
nem olyan, hogy zoknigalacsinnal, vagy kispárná-
val dobálóznak a gyerekek, ami ha eltalál, akkor
mi van? Semmi. Mi vállfával dobáltuk egymást,
ami ha elkapta az ember fejét, ott akkor kifakadt
a vér, volt benne némi kockázat, rossz esetben
még egy szemvesztés is. Ha a másik megle-
gette, és eleresztette, na, akkor kellett gyorsan
magadra kapni a paplant. Ha korábban teszed,
a dobó túljárhat az eszeden, például nem dobja el
abban a pillanatban, megvárja, míg újra kíváncsian
kidugod a fejed, és akkor repül a vállfa. Ezek még
békebeli vállfák voltak, jó nagyok és erősek. Az
egyik dobás félrecsúszott, az talált be a zeneszekerénybe,
a zeneszekerény üveg számlapjába. Egy kar-
tonnal beragasztottam, előtte lefestettem, hogy
hasonlítson a színe a rádió ablakára, acélszürke
volt. Tíz év múlva vette csak észre, hogy lyuk van,
amikor valaki véletlenül arrébb tolta a zeneszekerényt,
s apám a szokott mozdulattal pont a kap-
csológomb mellé nyúlt, s a keze belökte a kar-
tonpapírt. De most még nem. Most bekapcsolta,
mint mindig.

**Lassan visszatértek a baráti csapatok, meg-
akadályozták, hogy a csehek eltévelyedje-
nek.** Újra látogathattuk a csehszlovák rokono-
kat, az unokatestvéreim megúszták a vérengzést.
Nem engedték el egy hétre a gyereket, kérdez-
te a nagynéném, szeretett velem lenni. Kisebb vol-
tam, mint a fiai, és nem hallgattam annyit, mint ők,
akik elveszítették az apjukat kisgyerekkorukban, s
azóta szívesebben hallgattak. Külföldön egy hétig,
gondoltam, ez óriási dolog, bár a külföld épp
olyan volt, mint az a falu, ahol laktam, pont olyan
házak, pont olyan emberek, pont azon a nyelven
beszéltek, csak a hivatalokon volt idegen nyelvű
a kiírás, meg a nagynéném szerint lakik ott egy
tényleg idegen, egy szlovák, az a rendőr, de a ren-
dőrrel azon a héten én nem találkoztam. Amikor
arról a szegényletes magyar nyárról kérdeztem,
mondták, hogy először azt hitték, az Ipoly völgye

újra Magyarország lesz, mint lett 38-ban, s csak ké-
sőbb derült ki, hogy nem, az biztos nem lesz, s elő-
vett egy újságot, amiben egy hosszú cikk volt egy
cseh egyetemistáról, aki felgyújtotta magát, Prágá-
ban a Vencel téren. Elolvastam a cikket, aztán fog-
tam és kézzel átmásoltam, átszoktatott balkezes
voltam, nehezen ment. Nem tudtam volna ennél
a tettnél nagyobb hősiességet elképzelni, hogy
Jan Palach égő fákllyaként figyelmeztesse a vilá-
got az igazságtalanságra. Ez abban az időben volt,
amikor némiképp a nagyszüleim véleményét átvé-
ve, mindenhová felírtam krétával, hogy ÖMSZK,
önálló magyar szocialista köztársaság, amit úgy
képzelttem, hogy nem lesznek benne idegen csa-
patok, az idegenek által támogatott kommunisták,
valamint gazdagok, akikről a két háború között
a minimális megélhetésért harcoló nagyszüleim
meglehetősen rossz véleménnyel voltak. A valahai
prágai tavaszban ezt a szándékot véltem felfedezni,
s ezért aztán mintaeseménnyé vált, a történet sze-
replői pedig hőskökké, kivált az égő fákllya.

Amikor először eljutottam Prágába, ezt a he-
lyet próbáltam megkeresni a Vencel téren. Hár-
man voltunk, két fiú, egy lány, s a lány hozzám
tartozott. Ez persze borítékolt a utazás feszültsé-
geit, de Prága volt az első támaszpont, ott még sze-
rettük egymást. A barátom birtokolta a térképet,
mi loholtunk utána, átlaholtunk annak a régi ese-
ménynek a helyszínén, nem volt ott mit látni, nem
voltak virágok odaszórva, s ha voltak, mire odaér-
tünk, a hatóság emberei összeszedték. Első jelen-
tős város, ahol életemben voltam, ahol olyan épü-
letek vannak és olyan emberek születtek és éltek,
akik nem csak az itteni lakosoknak jelentenek va-
lamit. Kutyaoltunk szinte futva, az egykori fényes
gazdagság emléke és a szocialista jelen leszürkült-
sége között alapépületek: Orloj, Károly híd, Zlata
ulicka, Szent Vitus székesegyház, Kafka lakóháza,
Lőw rabbi sírja. Este sörözés, akár az U Flekuban
is, még ott is lehetett, mert ez még az a Prága
volt, amikor a helyi lakosság többségben volt min-
denütt, amikor még nem lehetett Kafka-kitűzőt
kapni, és életszerűen működött a belváros. Nem
tudtuk, hogy ez az életszerűség pont maga a jó.
Elégedetlenek voltunk, s egy olyan várost képzel-
tünk, ahol jobban rendben vannak a házak és az
utcák, eltűnnek az igénytelen bódék, a házakról
a modern sebek, s nem hajtanak rá a sarkadra
a helyi autópálya remekei, a kor skodái.

**Amikor sok évvel később újra mentem, épp
az lett, ami vágyva volt.** A város kiglancol-
va, autók mindenünnen kitiltva, az utcákon nin-
csenek helyi emberek, csak turisták, dorbézoló

német középiskolások, japán utazási irodák ajánlataira idetevet keleti csoportok, és az apuka örökségéből ott narkózó amerikai fiatalok. Az U Flekuban pénzváltó működik, a vendéglátás valamiféle svejki és hrabali romantikát sugároz, ami valójában kevésbé jellemző az inkább zárkózott, maguknak való, a külföldieket minden turisztikából származó haszon ellenére sem annyira kedvelő helyi emberekre. Az igazi cseheknek valójában nem sok közül van a kultikus cseh filmekből és regényekből megismert tréfacsinálókhoz, akik sérőből köpik a legjobb poénokat, s ha elakad a poényár, felhajtának egy korsó sört, s mire leér az utolsó korty, újra beindul. Persze az ódon belvárosi falak között nem kell a turistáknak cseh veszélytől tartani. Nem lesz szembesülés, sem felismerés, hogy úr isten, ilyenek az igazi csehek?

A belváros házai szinte kivétel nélkül a turisztikát szolgálják. Az orosz csapatok kitoloncolása után megérkeztek az oroszok immáron nem uniformisban, hanem divatos márkákba öltözve, tele táska pénzzel, s lassan elkezdtek felvásárolni a belvárost, az újságosnál orosz újság, több is, helyi kiadvány, olyan számosan vannak, hogy megéri. A barátom, aki ideiglenesen munka-ügyben ott él, mondja, hogy nemrég Karlovy Varyban volt, az egykori Karlsbadban, s ott az utcák neve is ki van írva cirill betűvel. Az orosz tőke erősebb, mint az orosz hadsereg, töméntelen van belőle, s jó befektetésnek tartják ebben a rokonnyelvű országban elkölteni, bár költenek másutt is, mindenütt a világon, New Yorkban az egyik nyelv, amin kiírják a metróban a hivatalos közleményeket, az orosz, mert féltő, hogy az odavándorolt orosz költelezők esetleg nem találják ki a metró kazamatáiból.

Prágába menni olyan romantikus dolog. Ha valaki kedves akar lenni a szerelméhez, biztosan oda viszi, s még véletlenül sem mondjuk Nápolyba vagy Barcelonába, vagy ha bomlani látszik egy házasság, akkor még egy pár évet lökhet rajta egy prágai út, holott Prága már nem város, Prága egy valahai város emléke. Talán azért is megyünk oda olyan szívesen, hisz ez a város mementója az egykori boldogságunknak, illetve, ha először látjuk, megalapozza a leendő emlékeinket. Prágába azt az érzelmet gondoljuk bele, amit nekünk jó belegondolnunk, s ha nem akarunk tovább gondolkodni, akkor azért a helyi sörkínálást szívesen kitorli a rosszat vagy szükségtelet az agyból. Prágában az utcán a turistákat lehet megismerni, a turisták örömét, méghozzá nagyüzemi szinten, hisz némely hely majdhogynem megközelíthetetlen, átjutni csúcsidőben a Károly hídon, mondhatnám héralélszi munka, ha arra vetemedünk, hogy az Óvárostéren megnézzük az Orlojt, ezt a sokszázéves órajátékot, könnyen lehet, hogy csak egy előttünk álló hórihorgas turista hátát látjuk, aki feltehetően látja azt a turistát is, aki látja az órajátékot. Mindez nem szegi kedvét a mindenre elszánt turistáknak, képesek így tömegesen boldognak lenni a prágai utcák zegzugaiban. Abszolút nincs tömegiszonyuk, pánikbetegségük, boldogan hömpölyögnek egymás szagába forrasztva. És a nyelvi gátaktól sem kell tartaniuk, a belvárosban nem beszél senki csehül, a nemzetközileg ismert morzsléangkallal már könnyedén elboldogulunk.

Járok-kelek ebben a közép-európai képeslapvárosban, felmerészkedem a Vyšehradra, ebbe a Přemysl-dinasztia első uralkodói által alapított erődbe. Itt vannak a csehek legfontosabb művészei eltemetve. Ide szöktek a legenda szerint a középkorban a prágai nők, hogy leszámoljanak a prágai férfiak arroganciájával. Persze rajtavesztettek, mert a prágai férfiak sem különbek, mint más férfiak, lerohanták a nőket, ha ez nem képzavar egy magaslat esetében, s hazacipelték őket a mosogatóvályú meg a gyerekek mellé. A régi legenda modern gender-szemponokat is figyelembe vevő értelmezésének persze kevés köze van a valósághoz, a dinasztiaalapító Libuše hercegnőhöz. De az igaz, hogy ez a hely annyira fontos a cseheknek, hogy még a németek sem merték felszámolni, holott szerették volna, de túl nagy volt a kockázat. Ez a város érzelmi centruma. A barátom szerint az utolsó foltok egyike, amit még nem mászkált keresztül-kasul az ezernyi nemzetiségű utazók hada. De már ez is a múlté. Keleti emberek silabizálják a sírköveken a híres csehek neveit, Smetana nekik is mond valami. Miért, gondolkodtam, ezt soha nem fogom megérteni, nekik mért mond valamit a nyugati zene, nekünk meg mért nem mond semmit az, ami az ő muzsikájuk?

Újra a belvárosban bolyongok, nézem, hogy igen, itt mutatták be a Don Giovannit először, próbálok elképzelni, hogy épp ezen a helyen, például, ahol állok, ment próbára Mozart, aztán Kafkát keresem, az egykori zsidónegyedben, végigjáróm az ajánlott zsinagógatúrát, minden ott van, csak ő nincs. Azt hiszem, a turisztika alja a Kafka-pólóvásárlás. Kafka lett ennek a középkori Disneylandnek a Mickey Mouse-a. Látom, amint az amerikai lányok meg a francia osztálykirándulók vihogva válogatnak, holott egy büdös sort sem olvastak ettől az írótól, de olyan aranyos ez a kis feketehajú fickó, tisztára bitzenész. Az lett volna, ha nem hal meg a bitkorszak előtt, mondják, s hogy majd ebben fognak isibe menni, hogy mindenki láthassa, ők voltak Prágában. De minek? És én minek vagyok itt középkori díszletek között, germán hordák óbégatásától zúgó fejjel? Minek menni bárhová? Minek kéne megtapasztalni, hogy valami az, ami, vagy épp azt, hogy nem az, ami? Minek, kérdezte a nagymamám, minek átlépni a falu határát, minek úgy csinálni, hogy valami más lesz azért, mert máshol vagyunk, holott mindig ugyanott vagyunk: önmagunkban, ahol saját magunkról készült pólókban flangálunk, és hiába akarnánk kibújni belőle, mert koszos, senki nem bújhat ki a bőréből. Prága nevetséges, mondta a nagymama, ahogyan minden másik hely is nevetséges, mert annak a látszatával kápráztatja el az utazót, hogy bármi is változott az életében, mert odautazott, holott nem.

Ondrej Buddeus

Olajcsúcs, vászon

Az elmúlt órában nyolcszor néztem e-mailt és tudni szeretném milyen ha valaki Scarlett Johansson vagy Petr Borkovec milyen lenne ha áttérnék a Linux-rendszerre és nem futna rajta valamelyik windows program milyen lenne egy állatkert média-arcának lenni bámulni rád a plakátról állati szemekkel mikor arra jársz mélyen elgondolkodva Mark Rotbko 1959-es festményéről milyen lehet kének lenni sárgán babár ma reggel a sötétben nem bírtam levakarni a jeget a szélvédőről és áthajtottunk a pirosra észre se vettük milyen lehet észre se vett piros lámpának lenni és miért nem várhat amíg el nem dől mikor már tegnap is késő volt vagy mint Auden a költő milyen lenne Berlinben élni mivel csakis ott élhet az ember Berlinben

Kateřina Rudčenková

Mit nem adnék

Mit nem adnék érte, ha Abmatova idelépne Petrov-Vodkin festményéről, és ugyanígy nézne rám... mellém feküdné a sötétbe.

Tavasszal hozzám nem lép, csak a vágy. Marad, hogy belevezzem a dolgokba.

„Tavasszal minden madár visszatér Bibirevóba.”

„Emlékszel, mikor a Belvedere-n megmutattam azt a férfit az asztalfőn?”

Elbűvöl a nyílt beszéd.

A szavakról

Mi van, bogyba más szem néz belőle. Mi van, ha a testében gyorsabban folyik az idő, és a gerince egy öregemberé.

Fürdési forró tenger, nem hörög, már csak függ. Megszorul benne az éjszaka, a felköpiült szavakat tovább köpüli.

MESTERHÁZI MÓNIKA FORDÍTÁSAI

„A nyaralás fogságában” Magyar Lettre Internationale, 89

„A szabadság teste Lengyelországról” Magyar Lettre Internationale, 91

„A múlt olyan, hogy nem lehet köpni rá” „Petri Györgyről” Magyar Lettre Internationale, 92